

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-79.1-19>

УДК 378.147:81'243[045]

Федорцова О.Г.Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»**ТЕКСТОЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ**

Анотація. У площині особистісно орієнтованої методики варто взяти до уваги теорію тексту, сутнісними є думки щодо вивчення поняття «якість тексту», яке ми вважаємо базовим в ідіолектології. Дослідження рукописів й авторизованих першодруків, сприятиме, на нашу думку, формуванню культурологічної компетентності студентів. Використовувати текстоцентричний підхід до навчання іноземної мови доцільно з поєднанням методики task-based language learning (TBLL) – вивчення мови, засноване на завданнях на основі тексту, застосовуючи принцип coherence – узгодженості. Доцільною буде також і гра в Alias зі словами на ту чи іншу тему, містить новий лексичний матеріал в підбраному для студентів тексті. Акцент робиться на навчання студентів теоретичної граматики за допомогою тексту. Вони повинні робити лінгвістичний аналіз, вивчаючи риторичні терміни, метафору, іронію, метонімію, синекдоху, гіперболу, літоги.

Ключові слова: особистісно орієнтований підхід, вивчення поняття «якість тексту», ідіолектологія, формування культурологічної компетентності студентів, текстоцентричний підхід до навчання іноземної мови, методика task-based language learning (вивчення мови, засноване на завданнях на основі тексту), принцип узгодженості, застосування гри в Alias, теоретична граматики, лінгвістичний аналіз.

Fedorцова Olena Communal Higher Education Institution
«Vinnytsia Humanities Pedagogical College»**TEXTOCENTRIC APPROACH TO LEARNING FOREIGN LANGUAGE
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTES**

Summary. In the format of a personally oriented methodology, the theory of the text should be taken into account. The study of manuscripts and authorized primary sources will, in our opinion, contribute to the formation of students' cultural competence. Applying a text-centric approach to foreign language learning is appropriate with the combination of the task-based language learning (TBLL) methodology, which is based on assignments from the text while the coherence principle is applied. It also useful would be to play in Alias with words on a particular topic, which contains new lexical material in the in text selected for students. We consider the text-centric approach to language learning as a methodological guideline in providing an effective text-based learning system, using texts of different styles, types, genres of speech. Accordingly, this approach is a kind of guideline on the way of a spiritually rich speech personality formation while using texts as information carriers, sources of knowledge structuring, teaching aids and products of speech activity. Within this approach, the basic concepts include: text, didactic text, text style, speech text type, genre text, text activity, receptive activity, text analysis, text-interpreting activity, text editing, reflection of text activity, etc. Thus, text-centric approach is implemented by means of a text. The text-centric approach contributes to the formation of a number of methods: the integrative method, that is, it involves the effective study of English, integrated with knowledge from other domains. Considering a language within one narrow topic cannot be productive. When studying English, students should receive additional information on various fields of knowledge: culture, sociology, history, cooking, astronomy, pets, travelling. Since text itself carries certain information, it contributes to an effective knowledge of the whole world; its reading also triggers visual memory, which contributes to better memory. We empathize that: English is not a separate sign system; it is a way to convey the outlook of the world. Therefore effective learning of English can not be done without an effective knowledge of the world as a whole. That also will increase interactivity of training, diversify tasks in class, it will maximize each student's skills improvement during mastering the language.

Keywords: A personality-oriented approach, the study of the concept of «text quality», idiollectology, the formation of students' cultural competence, a text-centric approach to teaching a foreign language, the task-based language learning technique (TBLL), coherence principle, the use of the game in Alias, theoretical grammar, linguistic analysis.

Постановка проблеми. З запровадженням в Україні Європейських методів викладання, з інтеграцією у Болонський процес, освіта спрямована на розв'язання низки навчально-виховних завдань, пов'язаних із формуванням національно свідомої, духовно багаті мовної особистості, яка володітиме не лише однією чи двома іноземними мовами, в якій кілька компетентностями. У межах запровадження Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» у 2015 році було затверджено Національну програму вивчення та популяризації іноземних мов «Go Global». На початку 2016 року було роз-

роблено план заходів щодо посилення вивчення англійської мови, де зазначено, що інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового освітнього простору потребує володіння громадянами іноземними мовами на якісно новому рівні [1].

Ефективній реалізації відповідних завдань особливо сприяє текстоцентричний підхід до освітніх процесів, що має потужний розвивальний вплив на зростаючу особистість. Важливість проблеми текстоцентричного підходу в системі сучасної освіти визначають провідні лінгводидактики [2, с. 9].

Ми вже знаємо, чому так важливо вибирати саме сучасні методики, якщо ми зацікавлені в ефективному вивченні англійської мови. Логіка підказує, що чим новіше, тим ефективніше. Практика свідчить про інше. У ХХ столітті викладачі англійської мови, визнавши неефективність граматико-перекладацького методу, почали винаходити принципово нові способи вивчення англійської. Сьогодні завдяки новаціям у викладанні іноземних мов планується підвищити рівень володіння англійською мовою серед молоді й науковців із метою виконання завдань, поставлених у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», та задля соціально-економічного розвитку держави [3].

Мета статті – визначити особливості текстоцентричного підходу як методологічного орієнтира в організації навчання іноземної мови у ВНЗ. У Державному стандарті базової і повної середньої освіти, зокрема в освітній галузі «Мова і література», визначено три підходи до навчання мови – особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний – як основні. Та з погляду змісту й засобів досягнення освітньої мети визначальну роль у формуванні мовленнєвої особистості відіграє текстоцентричний підхід до навчання, бо мова живе в тексті, текст інтегрує мовленнєві знаки й культурні смисли, за допомогою аналізу тексту студент пізнає мову [4, с. 600]. Тому постає питання про взаємозв'язок зазначених підходів, воно може бути розв'язане за допомогою принципу доповнюваності. Якщо визнати, що в основі формування мовленнєвої особистості лежить текст, то з погляду лінгводидактики логічно трактувати текстоцентричний підхід до мовленнєвої освіти як один із основних.

Текстоцентричний підхід до навчання мови розглядаємо як методологічний орієнтир у забезпеченні ефективної системи навчання на текстовій основі, з використанням текстів різних стилів, типів, жанрів мовлення. Відповідно зазначений підхід – це своєрідний дороговказ на шляху формування духовно багатого мовленнєвої особистості з використанням текстів як носіїв інформації, джерел структурування знання, засобів навчання й продуктів мовленнєвої діяльності. У межах цього підходу серед базових є такі поняття: текст, дидактичний текст, стиль тексту, мовленнєвий тип тексту, жанр тексту, текстова діяльність, рецептивна діяльність, аналіз тексту, текстointerпретувальна діяльність, текстотворча діяльність, редагування тексту, рефлексія текстової діяльності тощо. Засобом реалізації текстоцентричного підходу є текст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади розуміння категорії тексту закладено у філософських, психологічних, філологічних дослідженнях. Поняття тексту науковці тлумачать по-різному. За узагальненням О. Ворожбитової, текст – семіотичний результат, знакова фіксація дискурсу як продукту, мотивованого мовленнєвою ситуацією та викликаного психологічною потребою мовленнєвої особистості в самоактуалізації в межах мовленнєвої події [5].

На означення компетентностей, пов'язаних з текстознавчими вміннями й навичками, використовують різні терміни: текстова (Л. Голишкіна, Н. Жирова, О. Овчинникова, І. Салосіна, Л. Ва-

сюкович, Г. Лещенко), текстотвірна (О. Божко), текстотворча (А. Гамза, Т. Гульчук, Г. Лещенко, Н. Перхайло). До того ж, Г. Лещенко в структурі текстової компетенції виокремлює текстointerпретувальну й текстотворчу [6, с. 152–153].

Виклад основного матеріалу дослідження. У площині особистісно орієнтованої методики варто взяти до уваги теорію тексту, яку пропонує О. Селіванова: «Текст (від лат. *textum* – тканина, сплетіння, поєднання) – цілісна семіотична форма лінгвопсихоментальної діяльності мовця, концептуально та структурно інтегрована, що служить прагматичним посередником комунікації й діалогічно вбудована до семіотичного універсуму культури» [7]. Сутнісними є думки П. Гриценка щодо вивчення поняття «якість тексту», яке він вважає базовим в ідіологології, адже важливо досліджувати вихідні варіанти текстів – рукописи й авторизовані першодруки, аналізувати «рух авторого тексту» [8, с. 14]. Ми вважаємо, що дана концепція сприятиме формуванню культурологічної компетентності студентів.

Текстотвірна компетентність – це результат досвіду реалізації набутих теоретичних знань, а також умінь, навичок текстосприймання й текстотворення, що забезпечують успішність текстотвірної діяльності, і виявлення позитивного ставлення до її процесу та результату. На означення компетентностей, пов'язаних з текстознавчими вміннями й навичками, використовують різні терміни: текстова (Л. Голишкіна, Н. Жирова, О. Овчинникова, І. Салосіна, Л. Васюкович, Г. Лещенко), текстотвірна (О. Божко), текстотворча (А. Гамза, Т. Гульчук, Г. Лещенко, Н. Перхайло). До того ж, Г. Лещенко в структурі текстової компетенції виокремлює текстointerпретувальну й текстотворчу [9, с. 42].

Використовувати текстоцентричний підхід до навчання іноземної мови доцільно, на нашу думку, з поєднанням методики *task-based language learning* (TBLL). Методика *task-based language learning* (TBLL) – вивчення мови, засноване на завданнях. Це правило особливо припадає до душі тим, хто вперто твердить, що любить математику, і тому йому складно вивчати англійську. Математичний склад розуму жодним чином не заважає ефективному вивченню англійської мови, а навіть навпаки, якщо викладач добре володіє TBLL. При такому підході урок англійської організовано таким чином: у нас є текст і завдання на основі тексту (певне комунікативне завдання), а також мовні інструменти, якими ми володіємо. Це можуть бути мовні кліше, ідіоми, які зустрічаються в тексті. Студентам пропонується в правильному порядку використовувати мовні інструменти, застосовуючи принцип *coherence* – узгодженості. Даний принцип широко пропонується й *British Council*, що розроблено групами фахівців-методистів із Великої Британії на основі новітніх досліджень і пропонується на всіх етапах вивчення англійської мови [10].

Отже, залежно від етапів реалізації принципу текстотворчості на заняттях зі стилістики у виші пропонуємо розрізняти такі види компетентностей: текстологічна або текстознавча – оволодіння теоретичними знаннями про текст як одиницю мови; текстова – вміння сприймати, аналізувати, редагувати, трансформувати текст;

текстотвірні – безпосереднє здійснення мовленнєвої діяльності студентів.

Культурологічний аспект, що пропонується на основі текстоцентричного підходу, розглядається у контексті загального розуміння культури, коли педагогічні факти аналізуються з урахуванням соціальних та культурних процесів минулого, сучасного та майбутнього. Система цінностей складає смисловий каркас культури, який передбачає загрозу знецінення в першу чергу духовної культури: рівня знань, вмінь, інтелектуального, етичного, морального розвитку, світогляду, способів і форм взаємного спілкування в межах суспільства, колективу, міжособистісному рівні [11].

Особливо цінним буде переклад тексту для студентів факультетів іноземної філології – майбутніх лінгвістів. Адже їм слід навчитись правилам адекватного та якісного перекладу. А, як відомо, для адекватного та якісного перекладу слід використовувати певні трансформації, як граматичні так і лексичні. Така потреба у трансформаціях зумовлена розбіжностями між англійською та українською мовами, перш за все, у структурі та граматиці. Граматичні трансформації представлені перестановкою, заміною, опущенням і доповненням, антонімічним перекладом, компенсацією та транспозицією [12]. Робота над текстом передбачає наявність вищезгаданих граматичних трансформацій. Спектр лексичних трансформацій включає в себе транслітерацію, транскрипцію, калькування, конкретизацію, генералізацію, модуляцію або змістовий розвиток та описовий переклад [13]. Текстоцентричний підхід передбачає осмислення тексту як мовленнєвого виразу. В його основі – єдність мовної, мовленнєвої та правописної компетенцій. Текстоцентричний підхід дозволяє реалізувати усі завдання навчання у їх комплексі, а саме:

- формування умінь і навичок точно, доречно, виразно висловлювати свої думки, дотримуючись правил побудови висловлювань, перекопувати слухачів у правильності своїх міркувань;
- удосконалення умінь обговорювати різні моделі висловлювань, визначати їх позитивні сторони та недоліки;
- розвиток культури ведення дискусій, полеміки, диспутів, дотримуючись правил спілкування та культури мовлення;
- формування мовленнєвої компетенції у єдності усного та писемного мовлення [14, с. 9]. Студентам може бути запропоновано лінгвістичний аналіз тексту з точки зору його описового значення. Працюючи над лінгвістичним аналізом тек-

сту, студенти покращать знання з теоретичної граматики. У текстах студенти знаходять риторичні терміни, метафори, іронію, метонімію, синекдоху, гіперболу. Такий вид діяльності може бути запропоновано на семінарах та практичних заняттях з теоретичної граматики.

Можемо з упевненістю сказати, що жоден метод вивчення іноземної мови не може бути ефективним в одиночному використанні. Лише правильна комбінація відповідно до рівня знання англійської студентами та їх конкретними цілями може дати дійсно хороші результати. Наприклад, на одному уроці, інтегруючи знання з географії та англійської мови, студенти грають в Alias зі словами на тему подорожі, потім викладач пропонує рольову гру «Розмова в літаку», а нова граматична тема розглядається за контекстним методом, при розборі автентичного тексту з сайту про авіаперельоти.

Висновки дослідження. Текстоцентричний підхід сприяє формуванню ряду методів: інтегративного методу, тобто передбачає ефективне вивчення англійської, інтегрованої в знання з інших сфер. Розгляд мови в межах однієї вузької теми не може бути продуктивним. Вивчаючи англійську, студенти повинні отримувати додаткову інформацію на різні теми: культура, соціологія, історія, кулінарія, астрономія, домашні тварини, подорожі. І саме текст несе певну інформацію, сприяє ефективному пізнанню світу в цілому; читаючи його спрацьовує також і зорова пам'ять, що сприяє кращому запам'ятовуванню. Головне, що потрібно зрозуміти: англійська – це не окрема від усього знакова система, це спосіб передачі картини світу, а значить – ефективне вивчення англійської не може бути здійснено без ефективного пізнання світу в цілому. Інформація, яку несе певний текст, повинна мати не тільки безліч тем для роздумів і розмов на уроках, а й перетворювати уроки на task-based language learning (вивчення мови, засноване на завданнях), гру в Alias зі словами на ту чи іншу тему з вдало підібраним текстом, що містить новий лексичний матеріал. Працюючи таким чином, запам'ятовування нової лексики або нового граматичного часу перетворить заняття в захопливий процес, сприятиме розвитку компетенцій у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності (читанні, аудіюванні, письмі й говорінні), мінімізує використання рідної мови у процесі комунікації; повисить інтерактивність навчання, урізноманітнить завдання на занятті; сприятиме максимальному залученню кожного студента у процес опанування мови.

Список літератури:

1. Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment. URL: https://www.coe.int/t/dg4/Linguistic/Source/Framework_EN.pdf (дата звернення: 10.10.2019).
2. Кучерук О.А. Текстоцентричний підхід як лінгводидактична проблема. *Актуальні проблеми текстотворення у лінгводидактичній та мистецтвознавчій площинах: збірник наукових праць (за матеріалами міжрегіонального науково-методичного семінару)* / За ред. К.Я. Климової. Житомир: Видавництво ЖЗДУ ім. І. Франка, 2017. С. 7–13.
3. Пентилюк М.І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей. Київ: Ленвіт, 2011. 256 с.
4. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.
5. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020». URL <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 10.10.2019).
6. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва: Наука, 1981. 38 с.
7. Рецкер Я.И. Что же такое лексические трансформации? *Международные отношения*. Москва, 1980. 90 с.
8. Ворожбитова А.А. Теория текста: Антропоцентрическое направление: учеб. пособие. Москва: Высшая школа, 2005. 367 с.

9. Гриценко П. Ідіолект і текст. *Лінгвостилістика : об'єкт – стиль, мета – оцінка : зб. наук. праць, присвячених 70-річчю від дня народження проф. С.Я. Єрмоленко* / відп. ред. В.Г. Скляренко. Київ, 2007. С. 16–44.
10. Go Global: Національна програма вивчення та популяризації іноземних мов (National Foreign Language Learning and Promotion Initiative). URL: http://osvitacv.com/uploads/go_global.pdf (дата звернення: 10.10.2019).
11. Божко О.П. Текстотвірні вміння й навички як основа формування текстотвірної компетентності учнів. *Неперервна освіта нового сторіччя : досягнення та перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя, 2015. Вип. № 3(21). URL: <https://drive.google.com/file/d/0BxCUzqlHYekrRmNkSGYzeG9vV2M/view> (дата звернення: 10.10.2019).
12. Кириєнко С.І. Формування культури особистості в умовах інформаційноосвітнього простору: культурологічний аспект. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2017. Вип. 69. С. 167–173.
13. Ретскер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. *Международные отношения*. Москва, 1974. 216 с.
14. Лещенко Г. Компендіум основних методичних понять: стислий виклад засад формування комунікативної україномовної компетентності. *Українська мова і література в школі*. 2009. № 5. С. 6–13.

References:

1. Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment. URL: https://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf (accessed: 10.10.2019).
2. Kucheruk, O.A. (2017). Tekstotsentrychnyi pidkhid yak linhvodydaktychna problema [The text-centric approach as a lingvodidactic problem]. *Aktualni problemy tekstotvorennia u linhvodydaktychnii ta mystetstvoznavchii ploshchynakh: zbirnyk naukovykh prats (za materialamy mizhrehionalnoho naukovykh metodichnoho seminaru)* / eds. K.Ya. Klymovoi. Zhytomyr: Vydavnytstvo ZhDU im. I. Franka, pp. 7–13. (in Ukrainian)
3. Pentyliuk, M.I. (2011). *Aktualni problemy suchasnoi linhvodydaktyky: zbirnyk statei* [Actual problems of modern linguistics]. Kyiv: Lenvit, 256 p. (in Ukrainian)
4. Selivanova, O. (2006). *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia* [Modern linguistics: a terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillia, 716 p. (in Ukrainian)
5. Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina-2020» [Ukraine-2020 Sustainable Development Strategy]. URL <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (accessed: 10.10.2019). (in Ukrainian)
6. Galperin, I.R. (1981). *Tekst kak ob'ekt lingvisticheskogo issledovaniya* [Text as an object of linguistic research]. Moskva: Nauka, 38 p. (in Russian)
7. Retsker, Ya.I. (1980). Chto zhe takoe leksicheskie transformatsii? [What is lexical transformation]. *Mezhdunarodnye otnosheniya*. Moskva, 90 p. (in Russian)
8. Vorozhbitova, A.A. (2005). *Teoriya teksta: Antropotsentricheskoe napravlenie : ucheb. posobie* [Text Theory: Anthropocentric Direction]. Moskva: Vysshaya shkola, 367 p. (in Russian)
9. Hrytsenko, P. (2007). Idiолект і текст. Лінгвостилістика: об'єкт – стиль, мета – оцінка [Idiolect and text]: *zb. nauk. prats, prysviachenykh 70-richchiu vid dnia narodzhennia prof. S.Ya. Yermolenko*/eds. V.H. Skliarenko. Kyiv, pp. 16–44. (in Ukrainian)
10. Go Global: Natsionalna prohrama vyvchennia ta populiaryzatsii inozemnykh mov [National Foreign Language Learning and Promotion Initiative] URL: http://osvitacv.com/uploads/go_global.pdf (accessed: 10.10.2019). (in Ukrainian)
11. Bozhko, O.P. (2015). Tekstotvirni vminnia y navychky yak osnova formuvannia tekstotvirnoi kompetentnosti uchniv [Text-forming skills as a basis for forming students' text-forming competence]. *Proceedings of the Neperervna osvita novoho storichchia : dosiahnennia ta perspektivy: materialy Mizhnarodnoi naukovykh praktychnoi konferentsii*. Zaporizhzhia. Vol. 3(21). URL: <https://drive.google.com/file/d/0BxCUzqlHYekrRmNkSGYzeG9vV2M/view> (accessed: 10.10.2019). (in Ukrainian)
12. Kyryienko S.I. (2017). Formuvannia kultury osobystosti v umovakh informatsiinoosvitnoho prostoru: kulturolohichnyi aspekt [Formation of personality culture in the conditions of information and educational space: cultural aspect]. *ZDIA Humanitarian Bulletin*, vol. 69, pp. 167–173. (in Ukrainian)
13. Retsker, Ya.I. (1974). *Teoriya perevoda i perevodcheskaya praktika* [Translation Theory and Translation Practice]. *Mezhdunarodnye otnosheniya*. Moskva, 216 p. (in Russian)
14. Leshchenko, H. (2009). *Kompennium osnovnykh metodykhnykh poniat : styslyi vyklad zasad formuvannia komunikativnoi ukrainomovnoi kompetentsii* [Compendium of basic methodological concepts: a brief statement of the principles of formation of communicative Ukrainian-language competence]. *Ukrainian language and literature at school*, no. 5, pp. 6–13. (in Ukrainian)